

FRA SYVENDE FAR I HUSET (3)

Minnets sanning, eller osanning

Stewe Claeson

Ma ai morti non è dato di tornare

(Salvatore Quasimodo)

Att känna sanning är konsten att vara stilla.

(Vilhelm Ekelund)

Det är trevligt att få respons på det jag skriver i dessa korta skrönor. Efter min berättelse om den sorgliga historien om Sivert förra gången hörde några av er av er och tyckte det var en hemsk eller sorglig berättelse, och sedan jag försäkrat en av mina uppringare att det var en helt och hållet sann berättelse, med undantag för Siverts verkliga namn, fick jag så en ännu ohyggligare historia berättad för mig. Jag kan ännu höra hur vi sedan satt i var sin lur, jag på västkusten och du, som ringde, i nedre Norrland, och funderade, alldeles tysta, och det var som om decennier av arbete band oss samman. Fast jag skrev ju just det. Vi, det vill säga vi veteraner inom folkhögskolan, har alla, utan undantag, varit med om dessa uppsplitande ögonblick när tillvaron visar sig från sin mer vedervärdiga sida. Nog om det.

Men innan min uppringare la på luren hann hon fråga om jag hade för avsikt att skriva mina memoarer, så många år i folkhögskolan, och översättandet, hon hade just läst Louise Glück, och skrivandet, och allt annat, och jag svarade med tanke på att jag just läst Lautréamont, som i Poésies skriver "Je n'écrirai pas des mémoires." Sedan satt jag en lång stund och stirrade genom fönstret ut på den höstliga bostadsrättsföreningens gata, alla parkeringsplatserna tomma, alla de andra på arbete, eller i skolan, bara min bil i sin carport. Pensionär. Färdig med arbetslivet. Stilla. Jag vet att ni vet precis hur det känns. Det är så det är.

Ändå funderade jag på om inte dessa snart trettio minnesbilder av alla mina folkhögskoleår skulle kunna ses som ett slags memoarer.

Sedan dess har jag tagit tag i annat att läsa, just nu Bernt Gustavssons *Strävan efter sanning i postsanningens tid*, som nyss utkommit. Ja, sanning är ett i våra dagar allt mera komplicerat begrepp. Bernt G. tar upp begreppet ur en massa

synvinklar, som vanligt mycket lärorikt, och jag märker att jag som alltid när jag läser honom gör anteckningar, "se på!", "läses", och ett antal "sic!", men länge saknade jag exempel, tills han gör det man *måste* göra när man skall komma åt ett så besvärligt begrepp som sanning, han vänder sig till skönlitteraturen och de filosofer som i någon mening skulle kunna kallas skönlitterära filosofer, som Kierkegaard. Eller Sven Lindqvist.

Jag har i många år hävdad att det bara är skönlitteraturen som verkligen kan komma åt sanningen, ja att det som påstås i dikter och romaner om tillvaron långa stunder kan sägas vara mera sant än den s.k. sanningen. Det man kommer åt i den goda litteraturen är en sanning "på djupet", sådana sanningar som vi alla genast inser är sanning fast man inte kan sätta fingret på det. Så fungerar ju den goda litteraturen – den goda litteraturen handlar alltid om vad det är att vara människa. (Man kan ju fundera över varför Nobelpriset delas ut i fysiologi eller medicin, dvs. grundforskning om kroppen, i kemi, som är grundforskning liksom fysik om den fysiska verklighet kroppen finns i, och i – inte konst, inte dans, inte musik - utan i litteratur. Det beror på att litteratur är just grundforskning, om vad det är att vara människa.) Det är ingen tillfällighet att en av de oomkullrunneliga sanningarna om folkbildning är att det är i det danskarna kallade 'myter', dvs. i berättelserna, man kan komma åt de djupare sanningarna om livet. Och varje gång man använder sig av de goda berättelserna och ser kursdeltagarna andas lugnare men med ett slags inåtvänd blick, (som inte kan användas när man tar upp mobilen), varje gång avhåller man sig från att fråga vad han eller hon tänker på. För man vet att just nu har han eller hon gjort en inre upptäckt, just nu är det inte något han eller hon lär sig, just nu är

det något han - eller hon, som man säger – inser. Det vill säga, i det ögonblicket förändras på djupet hans eller hennes liv. Men det vet han (eller hon) inte, men så är det. Föräldrar – eller vänner – kan säga när han eller hon kommer hem till lovet att han, eller hon, blivit annorlunda. Man kan kalla det 'mognat'. Men jag vill kalla det något annat. Insikt. Inte kunnande i enkel mening. Insikt är annat än kunnande, annat än något inlärt. Det är sanningens omvälvande kraft.

Bernt G. frågar, med Kierkegaard, om man kan skilja det sanna från galenskap. Värt att fundera länge över.

Kanske är det därför jag inte övervägt att skriva memoarer. Det är osäkrare om memoarer verkligen kommer åt sanningen. Jag har minnen av mig själv som två-åring. Nej, det är inte sant. Det jag minns är ett fotografi där jag sitter som två-åring med min två år yngre bror på en sommarfält i Bohuslän under andra världskriget. Minnet ljuger? – Ja, på sätt och vis.

Detta är en problematik som upptar mig mycket och parallellt med läsningen av Bernt G.:s nya bok läser jag J.M.G. Le Clézios minnesskildring, som kom ut 2020, en alldeles ljuvlig bok (*Chanson Bretonne, suivi de L'enfant et la guerre*), och det är den andra delen som upptagit mig mest. Vad vet man, om man är född 1940 och lever sina krigsår under tysk ockupation i södra Frankrike. Le Clézio berättar om krigsåren, men så skriver han plötsligt detta, och det får bli slutpunkten för mitt medlemsbrev till alla gamla veteranvänner: "La mémoire est un tissu fragile, facilement rompu, contaminé. Je me méfie des livres de souvenirs." (s 125)

Minnet, det gamla vanliga minnet, gör om sanningen. Det hade jag kunnat svara när jag fick frågan.